

BOSNA I HERCEGOVINA
FEDERACIJA BOSNE I HERCEGOVINE
VRHOVNI SUD
FEDERACIJE BOSNE I HERCEGOVINE
Broj: 126 0 P 223800 25 Spp
Sarajevo, 05.03.2025. godine

Vrhovni sud Federacije Bosne i Hercegovine u Sarajevu, odlučujući o zahtjevu za rješavanje spornih pravnih pitanja Općinskog suda u Lukavcu od 27.01.2025. godine, na osnovu odredbe članka 61a Zakona o parničnom postupku¹, te odredbe članka 18 Pravilnika o unutarnjem sudskom poslovanju Federacije Bosne i Hercegovine i Brčko Distrikta², u sjednici Građanskog odjeljenja održanoj 05.03.2025. godine donio je

Odluku

Prihvata se zahtjev Općinskog suda u Lukavcu za rješavanje spornih pravnih pitanja postavljenih u predmetu broj 126 0 P 223800 24 P, po kojim se zauzimaju sljedeća

Pravna shvatanja

1. U sudskom postupku se ne može utvrđivati pravo na posjed po tužbi faktičkog posjednika u odnosu na posjednike upisane u katastar nekretnina, radi stjecanja i upisa tog prava u katastar nekretnina, bez obzira na način stjecanja tih nekretnina u posjed (izvorno ili izvedeno).
2. U parničnom postupku koji se vodi protiv nasljednika upisanih umrlih posjednika/suposjednika ili vlasnika/suvlasnika, tužitelj je dužan dokazati legitimaciju nasljednika.
3. Legitimacija nasljednika dokazuje se zakonskim dokazima iz kojih sud može utvrditi činjenicu pravnog sljedništva, što znači da rješenje o nasljeđivanju nije jedini, odnosno isključivi dokaz legitimacije nasljednika.

Obrazloženje

Dana 27.01.2025. godine u ovom sudu zaprimljen je zahtjev Općinskog suda u Lukavcu za rješavanje spornih pravnih pitanja, koja su se tom sudu ukazala spornim u predmetu broj 126 0 P 22380 24 P. U tom predmetu tužitelj M.I. tuži 25 fizičkih osoba, koji su označeni kao nasljednici umrlog M.Đ. (u različitim stupnjevima), a koji je upisan u posjedovni list broj 165, k.o. ..., na parceli broj 1347/3, kao posjednik 1/1. Tužbeni zahtjev glasi na utvrđenje prava posjeda u korist tužitelja 1/1, što su tuženi dužni priznati, te trpjeti da se tužitelj upiše u katastar nekretnina kao posjednik 1/1 temeljem tražene presude. Uz tužbu je dostavljena punomoć data odvjetniku od strane svih tuženih, unaprijed. U odgovoru na tužbu svi tuženi po odvjetniku priznaju tužbeni zahtjev.

Prvo sporno pravno pitanje glasi: „Da li se može utvrđivati posjed, kao faktička vlast na stvari, odnosno da li se može utvrđivati pravo na posjed, ovo sve u situaciji kada tužitelji u trenutku

¹ „Službene novine F BiH“ broj 53/03, 73/05, 19/06 i 98/15

² „Službeni glasnik BiH“ broj 66/12 i 40/14

kada podnose tužbu nisu u zemljišnoj knjizi upisani kao vlasnici nekretnina koje su predmet tužbenog zahtjeva, niti su tužbom istovremeno tražili utvrđenje prava vlasništva na toj nekretnini, pa samim tim i tužbom obuhvatili zemljišnoknjižne vlasnike predmet nekretnine, te ako se može utvrđivati, pod kojim uslovima se isto može utvrđivati?

Obrazloženje/tumačenje razloga za podnošenje zahtjeva Općinskog suda u Lukavcu odnosi se na problematiziranje većeg broja predmeta tog suda, gdje se postavljaju tužbeni zahtjevi kojim se traži „utvrđivanje posjeda“, „utvrđivanja prava na posjed“ i tužbeni zahtjevi sličnih formulacija i to duži niz godina, te se svake godine podnese veći broj takvih tužbi, iz razloga neusuglašenosti upisa nekretnina u katastarskom operatu i zemljišnoj knjizi. Navodi se da se u tim predmetima tužbeni zahtjev tužitelja temelji na tvrdnji da su u posjedu predmetnih nekretnina dugi niz godina, najčešće duže od dvadeset godina (uključujući posjed njihovih prethodnika), da je njihov posjed stečen bez valjanog pravnog osnova (temeljem usmenih raspolaganja ili raspolaganja koja ne ispunjavaju zakonom propisanu formu da bi se moglo smatrati da imaju zakonit posjed), te tužitelji nisu upisani kao vlasnici predmetnih nekretnina u zemljišnim knjigama. Navedene tužbe podnose se protiv osoba koje su katastarskom operatu upisane kao posjednici, a koji nisu upisani kao zemljišnoknjižni vlasnici, te tužbom kao tužene ne obuhvaćaju i zemljišnoknjižne suvlasnike. Traže samo utvrđenje posjeda ili prava na posjed.

Razlog koji podnositelj zahtjeva daje za postavljanje ovog pitanja jeste što je Kantonalni sud u Tuzli u svojim odlukama o navedenom izrazio različita pravna shvatanja, odnosno postoje odluke u kojima se zastupa stav da se ne može utvrđivati pravo na posjed kao takvo i odluke u kojima se zastupa stav da se pravo na posjed može utvrđivati temeljem odredbe članka 335 Zakona o stvarnim pravima („Službene novine FBiH“ broj 66/13-u daljem tekstu ZSP-a). U privitku Zahtjeva za rješavanje spornog pravnog pitanja su dostavljene odluke Kantonalnog suda u Tuzli: Presuda broj 126 0 P 202757 22 Gž od 14.11.2023. godine, Rješenje broj 126 0 P 202777 23 Gž od 13.10.2023. godine, Presuda broj 126 0 P 208108 22 Gž od 15.02.2024. godine, Presuda broj 126 0 P 215 431 23 Gž od 21.11.2024. godine. Sve odluke donesene su po žalbama na odluke Općinskog suda u Lukavcu, a na koje se zahtjev poziva: Presudom broj 126 0 P 202757 22 Gž od 14.11.2023. godine potvrđena je prvostupanjska presuda kojom je odbijen tužbeni zahtjev za utvrđenje da je tužitelj posjednik 1/1 predmetne nekretnine i njegov upis u katastar; Rješenjem broj 126 0 P 202777 23 Gž od 13.10.2023. godine ukinuta je prvostupanjska presuda kojom je odbijen zahtjev za utvrđenje prava posjeda tužitelja i njegov upis u katastar, stvar je vraćena na ponovno postupanje sa uputom da se u rješavanju ima primijeniti odredba članka 335 Zakona o stvarnim pravima F BiH; Presudom broj 126 0 P 208108 22 Gž od 15.02.2024. godine potvrđena je prvostupanjska presuda kojom su odbijeni zahtjevi da određena nekretnina upisana u posjedovni list ne čini dio ostavinske mase i da se utvrdi da je otac tužiteljice stekao pravo da se upiše sa pravom posjeda u katastar, Presudom broj 126 0 P 215431 23 Gž od 21.11.2024. godine potvrđena je prvostupanjska presuda kojom se odbija zahtjev za utvrđenje prava posjeda i dosljedno tomu upisa u katastar.

Općinski sud u Lukavcu je dao svoje mišljenje po kojem se ne može utvrđivati posjed, kao faktička vlast na stvari, jer posjed nije pravo, a niti da se može utvrđivati pravo na posjed u samostalnoj parnici, sa navodima o svom viđenju/tumačenju odredbe članka 335 Zakona o stvarnim pravima i navodima o sudskoj praksi u Federaciji BiH.

Ocjena dopuštenosti

Odredbom članka 61.a stavak 1 Zakona o parničnom postupku je propisano da ako u postupku pred prvostupanjskim sudom u većem broju predmeta postoji potreba da se zauzme stav o

spornom pravnom pitanju koje je od značaja za odlučivanje o predmetu postupka pred prvostupanjskim sudovima, prvostupanjski sud će po službenoj dužnosti ili na prijedlog stranke zahtjevom pokrenuti postupak pred Vrhovnim sudom Federacije radi rješavanja spornog pravnog pitanja.

Iako je riječ o pravnom pitanju o kojem su prvostupanjski i drugostupanjski sud već zauzeli pravno stajalište u određenom broju predmeta, kao i usprkos tomu što institut rješavanja spornog pravnog pitanja prema stajalištu ovog suda ne znači mogućnost ujednačavanja sudske prakse sudova prvog i drugog stupnja, odnosno različitih vijeća drugostupanjskog suda, ocjena je da je zahtjev dopušten i da se ima meritorno riješiti.

Zahtjev sadržava potrebno za upoznavanje sa problemom spornog pravnog pitanja, kao i tumačenje suda, odnosno sutkinje koja postupa u konkretnom predmetu, sukladno članku 61b Zakona o parničnom postupku. Uz zahtjev su priloženi dokazi o činjenicama da je po istom pravnom pitanju podneseno i rješavano u više predmeta pred Općinskim sudom u Lukavcu i pred Kantonalnim sudom u Tuzli.

Ovdje se radi o značajnom pravnom pitanju u datoj stvarnosti u kojoj djeluje i ovaj sud, o čemu je i sam dužan voditi računa prilikom ocjene da li zahtjev za rješavanje spornog pravnog pitanja treba dopustiti ili ne. S jedne strane, u tijeku je harmonizacija između upisanog katastarskog i zemljišnoknjižnog stanja u Federaciji BiH, koja se provodi temeljem članka 88 Zakona o zemljišnim knjigama F BiH („Sl.novine F BiH“, br. 58/02, 19/03, 54/04 i 32/19), povodom čega se u praksi javljaju različita tumačenja i odluke i to u cilju upisa posjednika u katastar, sa kojim se potom ima izvršiti izjednačavanje stanja u gruntovnici. Zahvaljujući tomu, bilježi se značajan porast predmetnih tužbi, podnesenih gotovo isključivo po odvetnicima, koji su dio pravosudne zajednice i na čija tumačenja je također potrebno i profesionalno dati odgovor od strane najvišeg redovitog suda kroz konačno i jasno stajalište. S druge strane, odredba članka 335 (relativno novog) Zakona o stvarnim pravima F BiH iz 2013. godine sadržava tekst: „Pravo na posjed može se utvrđivati ... „, gdje je pravo na „utvrđivati“ u odnosu na raniji tekst članka 81 Zakona o vlasničkopравnim odnosima novina, uslijed čega se u praksi i javljaju različite interpretacije. Ako se tomu doda činjenica da se i u pravnoj teoriji sve više govori o posjedu ne kao o činjenici (faktičke vlasti), već kao o pravu (na faktičku vlast), jasni su razlozi uslijed kojih se po ovom materijalno pravnom pitanju javljaju dileme.

Posebno se naglašava smisao ujednačavanja sudske prakse u cilju provođenja načela jednakosti i pravne sigurnosti stranaka u postupku i to sa aspekta konzistentne vladavine prava i javnog povjerenja, a u kontekstu isuviše formalističkog pristupa na račun suštinskog ostvarenja prava kroz funkciju i ulogu Vrhovnog suda F BiH. U mjeri u kojoj ovaj konkretan prijedlog odstupa od pravila da se pitanje o kojem postoje različiti stavovi sudova prvog i drugog stupnja, odnosno različitih vijeća suda drugog stupnja ne može postavljati niti razmatrati kao sporno pravno pitanje, dati su prethodni odgovori u cilju prihvatanja zahtjeva za rješavanje prvog spornog pravnog pitanja kao odstupanja od tog pravila (izuzetak). Uloga Vrhovnog suda F BiH prilikom donošenja odluke o prihvatanju zahtjeva za rješavanje spornog pravnog pitanja, kao i dopuštanju revizije, nije biti strogo formalni instrument ujednačavanja sudske prakse i ujedno zaštite pojedinačnih prava stranaka, već se u izvjesnom stupnju mora odražavati i u adekvatnom reagiranju u konkretnoj sudskoj praksi, naravno, kroz valjano i provjerljivo obrazloženje kod svake intervencije radi svođenja arbitrarnosti na najmanju moguću mjeru.

Vrhovni sud Federacije BiH ukazuje da različito tumačenje i primjena pravne norme upravo ukazuje na postojanje spora o tumačenju i primjeni pravne norme, što je praktično potrebno ujednačiti. Dodatno, i ovaj sud je donio Presudu broj: 126 0 P 197351 23 Rev od 16.05.2024. godine, koja svojim shvatanjem ovog pravnog pitanja proizvodi daljnje dileme.

Pravne norme relevantne za rješavanje prvog spornog pravnog pitanja:

Odredba članka 81 Zakona o osnovnim vlasničkopravnim odnosima („Sl.list SFRJ“, broj 6/1980), u odnosu na koju su data određena tumačenja koja slijede, a koja odredba nije u bitnijem izmijenjena u poređenju prema važećoj, glasila je: „Nezavisno od spora zbog smetanja državine (član 77) može se tražiti sudska zaštita državine po osnovu prava na državinu“.

Odredba članka 86 Zakona o vlasničko pravnim odnosima („Sl.novine F BiH“, br. 6/98 i 29/03), koji zakon je prestao važiti stupanjem na snagu Zakona o stvarnim pravima F BiH, glasi: „Nezavisno od spora zbog smetanja posjeda ovlaštena osoba ima pravo zahtijevati sudsku zaštitu posjeda po osnovu prava na posjed“.

Odredba referentnog članka 335, koji je određen i naslovom Zaštita prava na posjed, Zakona o stvarnim pravima F BiH („Sl.novine F BiH“, br. 66/13 i 100/13), glasi: „Pravo na posjed može se utvrđivati i štititi pred sudom, neovisno o trajanju i ishodu postupka za zaštitu posjeda“.

Odredba članka 26, koji se nalazi u poglavlju 4. Trajnost i zaštita (posjeda) Zakona o vlasništvu i drugim stvarnim pravima RH („Narodne novine R Hrvatske“, br. 91/96, 68/99, 137/99, 22/00, 73/00, 129/00, 114/01, 79/06, 141/06, 146/08, 38/09, 153/09, 143/12, 152/14, 81/15 i 94/17), na koju se odnosi dolje dato tumačenje Nikole Gavelle iz 2007. godine, gotovo je istovjetna odredbi Zakona o stvarnim pravima F BiH i glasi: „Pravo na posjed može se utvrđivati i ostvarivati pred sudom ili drugim nadležnim tijelom vlasti, neovisno o trajanju i ishodu postupka za zaštitu posjeda.“

Teorijska tumačenja relevantna za primjenu predmetne pravne norme:

„Pored posesorne zaštite kod koje se zaštićuje državina kao faktička vlast na stvari, čak i kad njeno postojanje vređa nečije pravo svojine, postoji mogućnost da se petitornim tužbama zaštititi također državina, ali sada ne samo kao faktička vlast na stvari, već državina koja je zasnovana na *ius possidendi*, tj.na ovlašćenju na državinu stvari koje proizilaze iz prava svojine ili nekog drugog prava. Zaštita državine po osnovu prava na državinu je petitornog karaktera, pa se u ovim sporovima, za razliku od posesornog spora, raspravlja o svim pitanjima koja se tiču prava na stvar.“³

„Jedno je od temeljnih vlasnikovih prava pravo posjedovati svoju stvar (čl. 3, 14, 37 itd.). Vlasnik dakle ima pravo na posjed. Stoga zakon i propisuje da se sudska zaštita posjeda može tražiti, neovisno o sporu zbog smetanja posjeda (čl. 77), po osnovi prava na posjed. A pravo na posjed ima i vlasnik (čl. 3), i suvlasnik (čl. 14), i zajednički vlasnik (čl. 18), i etažni vlasnik (čl. 19), i nosilac prava služnosti (čl. 49, 60), i prava stvarnog tereta. Dakle, uporedno s posjedovnom (posesornom) egzistira i stvarnopravna zaštita (petitorna), a pravila o litispedenciji i pravomoćnosti ne protive se tome jer nema objektivnog identiteta spora (Triva, o.c, str. 641).“⁴

„Obzirom što se u pogledu ove mogućnosti navodi: „*može se tražiti sudska zaštita posjeda po osnovi prava na posjed*“, time se ne ukazuju na zaštitu posjeda vlasnika stvari putem redovnih vlasničkih tužbi, kao što je tzv. *rei vindicatio* i *actio negatoria*, kojima je pravna osnova tužiočevo pravo vlasništva, u kojem je, među inim, sadržano i vlasnikovo ovlaštenje da svaku treću osobu isključi od samovlasnog zadiranja u predmet, objekt tog njegovog prava (tzv. *ius excludendi tertii*), bilo da se to zadiranje odnosi na oduzeti mu vlasnički posjed i dužnost njegova vraćanja, bilo na počinjeno smetanje prava vlasništva u vidu vršenja ili svojatanja nekog prava u odnosu na dotičan objekat i na zabranu tog smetanja, - već se time ukazuje na mogućnost pokretanja tzv. *possessorium ordinarium*-a, koji se, za razliku od u odredbama člana 75. do 80. predviđenog *possessorium extraordinarium*-a, pokreće tzv. nepravnim vlasničkim

³ Dr Dragoljub D. Stojanović, Dr Dimitar Pop-Georgiev, Komentar Zakona o osnovnim svojinsko-pravnim odnosima, Beograd, 1980., str. 176

⁴ Mladen Žuvela, sudac Vrhovnog suda Hrvatske, Zakon o osnovnim vlasničkopravnim odnosima, objašnjenja, komentatorske napomene, sudska praksa i drugi odgovarajući propisi, II izmijenjeno i dopunjeno izdanje, Narodne novine, Zagreb, 1985., str. 330

tužbama, kojima je pravna osnova tužiočevo jače pravo na posjed, zbog čega se tretira kao tzv. *pravno predmijevani, presumirani vlasnik* sporne stvari, kao što je tzv. *actio publiciana* – koja smjera za predajom, vraćanjem oduzeta posjeda stvari po osnovi postojanja kvalificiranog posjeda na strani tužioca (tj. zakonitog, istinitog i savjesnog posjeda – čl. 72), nasuprot tuženog posjednika čiji posjed ima slabije kvalitete; ili pak tzv. *publicijanska actio negatoria* – kojom se tuženom zabranjuje daljnje uznemiravanje posjeda stvari počinjeno vršenjem ili prisvajanjem nekog prava na toj stvari, obzirom na utvrđenje da na strani tužioca postoji jače pravo na taj posjed, zbog čega se u ovakvim sporovima ne mora dokazivati pravo vlasništva već samo jači tužiočev posjed. ... Ovo navođenje u ovdašnjem članu: „Neovisno o sporu zbog smetanja posjeda“, uz istovremeno upućivanje na odredbu člana 77, po kojoj se sudska zaštita može tražiti samo u strogim prekluzivnim rokovima od 30 dana odnosno godinu dana, upućuje – da se sudska zaštita posjeda po osnovi prava na posjed može zatražiti ne samo nakon već završenog spora zbog smetanja posjeda u spomenutom *possessorium extraordinarium*-u, u smislu odredaba člana 75 do 80, nego i prije ili za vrijeme njegova trajanja, pa ukoliko se koji od ova dva potonja spora pravomoćno završi prije spora zbog smetanja posjeda (*possessorium ordinarium* završi se prije *possessorium extraordinarium*), uspješno će se moći istaći iznimno dopustiv prigovor tzv. *petitorium absorbet possessorium*, tj. da je tuženi u sporu zbog smetanja posjeda u petitornom postupku po osnovu jačeg prava na posjed već uspio da se u njegovu korist donese presuda o dužnosti vraćanja oduzetog mu posjeda stvari, odnosno o zabrani daljnjeg uznemiravanja tog posjeda dosadašnjim vršenjem ili svojatanjem nekog prava na dotičnu stvar, slijedom čega se još vodeći spor zbog smetanja posjeda ukazuje kao suvišan i ničim osnovan, jer je u potpunosti apsorbiran uspješnim završetkom sudske zaštite posjeda po osnovi utvrđenog prava na predmetni posjed... Ovdje razmatrano pravilo o mogućnosti zahtjeva sudske zaštite posjeda po osnovi prava na posjed bilo je sadržano i u paragrafu 347 bivšeg O.g.z-a, gdje se in fine navodilo: „...Tko je parnicu izgubio, može i poslije te odluke ponoviti tužbu po jačem pravu, što misli da mu pripada na stvar.“⁵

„Pravo na posjed nije predmet raspravljanja i odlučivanja u postupku zbog smetanja posjeda, jer „samovlast je zabranjena; bez obzira na to kakav je posjed, nitko ga nema pravo samovlasno smetati, ako i smatra da ima ječe pravo na posjed“ (20/1). Ali, to ne smije ići na štetu prava stranaka. Beziznimno vrijedi načelo da se „pravo na posjed može ... utvrđivati i ostvarivati u postupku pred sudom, ili drugim nadležnim tijelom vlasti, neovisno o trajanju i ishodu postupka za zaštitu posjeda“ (26). Činjenica da se vodi postupak zbog smetanja posjeda (litispedencija), a isto je tako i ako je on završen pravomoćnom odlukom, ne predstavlja zapreku da se u redovnom sudskom postupku raspravlja i odlučuje o tome tko ima pravo na posjed (pravo posjedovanja, *ius possidendi*) i kakvo, pa da se posjedovno stanje uskladi s pravom na posjed. Ako bi se u redovnom postupku koji bi se vodio o pravu na posjed (tzv. petitornom postupku) pokazalo da pravo na posjed ne pripada posjedniku, nego onome tko je posjednika bio samovlasno smetao u posjedu, pa je podlegao u postupku zbog smetanja posjeda – sud će u tom redovnom (petitornom) postupku odlučiti da posjednik treba predati posjed tome koji ima pravo da posjeduje. Na temelju te odluke (tzv. petitorne odluke), promijenit će se dotadašnje posjedovno stanje ... U tom je smislu zaštita koju sud u postupku zbog smetanja posjeda pruža posjedniku – provizorna, jer ako je pitanje kome pripada pravo na posjed sporno, ono u tom postupku neće biti riješeno, nego će samo biti uspostavljeno stanje kakvo je bilo prije smetanja, da bi se sporno pitanje potom rješavalo u redovitom postupku. ... „Jednako kao pravomoćna sudska odluka kojom je okončan petitorni spor, djeluje i konačno rješenje upravnih vlasti o pravu na posjed („Kada je prije završetka posjedovne parnice u postupku gdje se odlučivalo o pravu na posjed onoga tko je u posjedovnoj parnici bio tužen, odlučeno da njemu pripada pravo na posjed, onda sukladno načelu *petitorium absorbet possessorium*, u tom slučaju tužiteljska

⁵ Dr Boris Vizner, Komentar Zakona o osnovnim vlasničkopravnim odnosima, Zagreb, 1980., str. 533 i 534

strana ne može imati posjedovnu zaštitu“ – iz obrazloženja Vrh.s.RH, Gzz-30/99, od 2.9.1999.)“.⁶

„Nezavisno od ishoda postupka za zaštitu državine, svako lice ima pravo na sudsku zaštitu po osnovu prava na državinu. Riječ je o petitornoj zaštiti državine koja se razlikuje od državinske zaštite, jer se raspravlja o relevantnim pravnim pitanjima. Nema objektivnog identiteta spora između posesorne i petitorne zaštite, pa nema ni litispendencije ni presuđene stvari. Na taj način je držaocu koji je propustio prekluzivne rokove za državinsku zaštitu ili je tu parnicu izgubio omogućeno da na osnovu prava na državinu petitornom tužbom vrati izgublenu državinu. Karakteristika državinske zaštite je provizornost, sumarnost i hitnost postupanja, a to može da dovode do toga da državinski spor dobije ono lice koje nema pravo na državinu. Zato se ostavlja mogućnost da svako u petitornom sporu u kome se raspravlja o pravnim pitanjima (pravu svojine, pravu na državinu, pravnom osnovu državine, savjesnosti držaoca itd.) stekne državinu po osnovu prava na nju. Petitorna zaštita se može tražiti u svako vrijeme, jer vlasničke tužbe ne zastarijevaju. Sudska zaštita na osnovu prava na državinu može se ostvariti prije, za vrijeme, a i nakon okončanja državinske parnice“.⁷

Mišljenje:

Iz navedenih tumačenja pravne norme koja se odnosi na pravnu mogućnost sudske zaštite i utvrđenja prava posjeda pred sudom (članak 335 Zakona o stvarnim pravima F BiH), jasno se ispostavlja shvatanje prema kojem strana koja ima pravo na posjed, obzirom da to pravo ne može isticati u sudskom postupku zaštite zbog smetanja/uznemiravanja u pravu posjedovanja, ima mogućnost podnošenja petitorne (utvrđujuće) tužbe. Međutim, ova tužba ima za cilj donošenje petitorne odluke o pravu posjedovanja, bilo isključivog, bilo iz temelja jačeg prava posjedovanja, u odnosu na prijetnju pravu posjedovanja, iz čega proizilazi prevashodna zaštitna funkcija ove vrste, iako utvrđujuće (petitorne) tužbe. Drugim riječima, utvrđivanje stjecanja prava posjedovanja, kao jednog od stvarnopravnih ovlaštenja iz okvira prava vlasništva, u odnosu na posjednike upisane u katastar nekretnina, sudskim putem nije moguće.

Drugo i treće sporno pravno pitanje postavljena su na sljedeći način:

„Da li je tužitelj u obavezi da prilikom označavanja tuženih, ukoliko je neko od posjednika/suposjednika (ili zemljišnoknjižnih vlasnika/suvlasnika) umro prije podnošenja tužbe, ako označava nasljednike iza umrlih upisanih posjednika/suposjednika (ili zemljišnoknjižnih vlasnika/suvlasnika), dostavi dokaz da su tuženi koje je označio nasljednici iza umrlih upisanih posjednika/suposjednika (ili zemljišnoknjižnih vlasnika/suvlasnika) i da je tužbom kao tužene obuhvatio sve nasljednika iza umrlog upisanog posjednika/suposjednika (ili zemljišnoknjižnog vlasnika/suvlasnika), te ukoliko jeste, kojim dokazima bi isti to mogao dokazati? Da li se isto može dokazivati jedino rješenjima o nasljeđivanju iza umrlog ili eventualno rješenjima/potvrdama ostavinskog suda o tome ko su nasljednici iza umrlih tzv. rješenjima o proglašenju prezumptivnih nasljednika ili se to može dokazivati i na druge načine, a sve to u fazi prethodnog preispitivanja tužbe?

Obrazloženje/tumačenje razloga za podnošenje zahtjeva Općinskog suda u Lukavcu odnosi se na pojavu da tužitelji, odnosno njihovi punomoćnici, tužbom kao tužene označavaju katastarske posjednike/suposjednike, odnosno zemljišnoknjižne vlasnike/suvlasnike, te ako su neki od njih umrli prije podnošenja tužbe označavaju njihove nasljednike bez dostavljanja dokaza o tome da su upravo te osobe koja su označili kao tužene nasljednici iza umrlih katastarskih

⁶ Nikola Gavella, Tatjana Josipović, Igor Gliha, Vlado Belaj, Zlatan Stipković, Stvarno pravo, Svezak prvi, II izmijenjeno i dopunjeno izdanje, Narodne novine, Zagreb, lipanj 2007., str. 250 i 251

⁷ Prof.dr. Ilija Babić, prof.dr. Duško Medić, prof.dr. Ense Hašić, prof.dr. Meliha Povlakić, doc.dr. Larisa Velić, Komentar Zakona o stvarnim pravima F BiH, Sarajevo, 2014., str. 838

posjednika/suposjednika, odnosno zemljišnoknjižnih vlasnika/suvlasnika, niti dokaz da su tužbom kao tužene obuhvatili sve nasljednike iza njih, a u slučaju da ih sud pozove da uredе tužbu na način da dostave dokaz da su tužbom obuhvatili nasljednika iza umrlih katastarskih posjednika/suposjednika, odnosno zemljišnoknjižnih vlasnika/suvlasnika, istu ne uredе sa obrazloženjem da nije raspravljana zaostavština iza umrlog/umrlih. Navodi se da je iskustvo sudova o pojavama zlouporaba, jer je uočeno da su tužitelji (ili punomoćnici tužitelja) označavali samo njima poznate nasljednike umrlih, odnosno nasljednike koji su im lakše dostupni, izostavljajući one do kojih bi bilo teško doći.

Nadalje je navedeno da je Kantonalni sud u Tuzli u Rješenju broj 126 0 P 190866 19 Gž od 11.05.2022. godine izrazio stav da tužba u kojoj su označeni tuženi i njihov punomoćnik uredna u smislu odredbe članka 334 stavak 2 Zakona o parničnom postupku, te da je sud bio dužan da istu pošalje na odgovor, te da se činjenica ko su nasljednici iza umrlih suvlasnika ne mora dokazivati isključivo rješenjima o nasljeđivanju, već da se može dokazivati i drugim relevantnim dokazima.

Općinski sud u Lukavcu kao podnositelj zahtjeva je dao svoje mišljenje da je pravilno označenje svih upisanih posjednika/suposjednika (ili zemljišnoknjižnih vlasnika/suvlasnika) uvjet za urednost tužbe temeljem odredbe članka 366 Zakona o parničnom postupku, na šta je sud u obavezi da pazi po službenoj dužnosti, te da je stoga sud u obavezi prije dostavljanja tužbe na odgovor da preispita da li su tužbom obuhvaćeni svi upisani posjednici/suposjednici (ili zemljišnoknjižni vlasnici/suvlasnici), odnosno, ako su oni umrli onda da su tužbom označeni svi njihovi nasljednici, kao pravni sljednici, te je mišljenja da se svojstvo nasljednika može dokazivati samo rješenjem o nasljeđivanju ili tzv. prezumtivnim rješenjem, koje rješenje je praksa određenih sudova iznjedrila kao način rješenja upravo ovakvih situacija.

Ocjena dopuštenosti

U odnosu na ocjenu dopuštenosti po ovim pitanjima, razlozi navedeni kod prijedloga za rješavanje prvog spornog pravnog pitanja odnose se i na ova dva pitanja, a dodatno i na potrebu javnog objavljivanja jasnog i konkretnog stava o načinu postupanja u vlasničko pravnim sporovima sa većim brojem osoba (pretežito) na tuženoj strani. Zapuštenost po pitanju urednosti katastarskog, a u još većoj mjeri gruntovnog stanja, kao posljedica bivšeg društveno pravnog uređenja, rezultiraju dugotrajnim i mukotrpnim postupcima u kojima se poseže za „kraćim i bržim“ rješenjima mimo zakonskih i podzakonskih propisa, uslijed čega je otvoren značajan prostor zlouporabe prava, o čemu svjedoče aktualni kazneni postupci u Federaciji BiH.

Relevantne pravne norme:

Članak 66 Zakona o parničnom postupku:

„Kad utvrdi da je tužba nerazumljiva ili da ne sadrži elemente propisane odredbom članka 53 ovog zakona (nepotpuna tužba), ili da postoje nedostaci koji se tiču sposobnosti tužitelja ili tuženog da budu stranke u parnici, ili nedostaci u pogledu zakonskog zastupanja stranke, ili nedostaci koji se odnose na ovlaštenje zastupnika da pokrene parnicu kad je takvo ovlaštenje potrebno, sud će radi otklanjanja tih nedostataka poduzeti potrebne radnje predviđene odredbama čl. 295 i 336 ovog zakona.“

Članak 5 Zakona o nasljeđivanju u F BiH („Sl.novine F BiH“, br. 80/2014 i 32/2019) glasi:

„1) Umrlu fizičku osobu nasljeđuje onaj koji je njegovom smrću stekao nasljedno pravo (nasljednik).

2) Svaka osoba sposobna je naslijediti, ako zakonom nije što drugo određeno.

3) Nasljedno pravo se stječe po osnovu ovog zakona, a na osnovu ugovora o nasljeđivanju, testamenta ili zakona.

- 4) Nasljedno pravo se steže u trenutku ostaviteljeve smrti. Stjecatelj nasljednog prava može ga se po odredbama ovog zakona odreći, pa će se uzeti da ga nikada nije ni stekao.
- 5) Tko je naslijedio ostavitelja, njegov je sveopći pravni sljednik.“

Članak 23 Zakona o stvarnim pravima F BiH („Sl.novine F BiH“, br. 66/13 i 100/13):

„1) Pravo vlasništva steže se na osnovu pravnog posla, zakona, odluke suda ili drugog nadležnog organa i nasljeđivanjem, uz ispunjenje pretpostavki propisanih zakonom. ...

- 6) Nasljednik steže vlasništvo nasljeđenih stvari u trenutku smrti ostavitelja, ako zakonom nije drugačije određeno. Stjecanjem prava vlasništva nasljeđivanjem ne prestaju stvarna prava koja su drugim osobama pripadala na odnosnoj stvari, osim onih za koja je to određeno zakonom ili koja po naravni stvari ne mogu dalje postojati. Sve što je određeno za nasljeđivanje, vrijedi na odgovarajući način i za svako sveopće sljedništvo (univerzalnu sukcesiju).“

Odredbe 123-168 poglavlje VI Dokazivanje i izvođenje dokaza Zakona o parničnom postupku F BiH, koje propisuju proces dokazivanja činjenica sa propisanim dokaznim sredstvima.

Teorijska tumačenja relevantna za rješavanje drugog spornog pravnog pitanja:

„9. Utvrđivanje identiteta stranaka

Parnične stranke moraju postojati. Parnica se ne može voditi protiv subjekata koji ne postoje, a ni protiv nepoznatih osoba. Zadatak je stranaka da omoguće sudu identifikaciju svoju i svog protivnika (...). Ako tužitelj ne ispravi ili ne dopuni tužbu podacima o osobi tuženika, njegov podnesak se smatra povučenim ili se odbacuje“.⁸

„...u tužbi mora biti iznesen minimum podataka na osnovu kojih se može utvrditi identitet stranaka u postupku. (...) Pravna i stranačka sposobnost, dakle, *in abstracto* određuje ko može biti titular prava i obaveza. Stoga se stranačka sposobnost naziva još i procesno-pravnom sposobnošću, jer se njome određuje ko može biti nosilac prava i obaveza u parnici, kao procesno-pravnom odnosu.“⁹

„Građanskopravni sljednik se ne bi mogao protiviti procesnoj sukcesiji – on bi postajao procesna stranka časom koji je relevantan za građanskopravnu sukcesiju. Pri tom nije odlučno je li svojstvo građanskopravnog sukcesora utvrđeno rješenjem o nasljeđivanju (VSH: Gž-112/83 od 1.101983, PSP 24/197).“¹⁰

„...Bitno je da se, *in ultima*, pred sućem uvijek nalazi isti zadatak, bez obzira na to s kojim se izvorom informacija suoćio – da utvrđuje vrijednost i smisao obavješćenja koje dobiva svojim zapažanjem tog vrela. Pravno relevantne činjenice mogu se utvrđivati svim u načelu mogućim sredstvima obavješćavanja.“¹¹

Mišljenje:

Stranke u parničnom postupku moraju biti jasno oznaćene i njihov identitet sa sigurnošću utvrđen, jer se radi o sposobnosti da kao stranka bude nositelj prava i obveza iz predmetnog spora. Važnost i ozbiljnost ovog pravnog pitanja proizilazi iz same odredbe članka 66 Zakona o parničnom postupku, kojom je dato u službenu dužnost sudu da o ovom pitanju vodi računa i to u prethodnoj fazi postupka (ispitivanje tužbe), gdje bez pozitivnog rješavanja tog pitanja

⁸ Siniša Triva, Mihajlo Dika, Građansko parnićno procesno pravo, VII izmijenjeno i dopunjeno izdanje, Sveučilište u Zagrebu, Narodne novine, 2004., str. 300

⁹ Dr. Brankko Čalija, Dr Sanjim Omanović, Građansko procesno pravo, Univerzitet u Sarajevu, 2000., str. 139 i 141

¹⁰ Mihajlo Dika, Jozo Čizmić, Komentar Zakona o parničnom postupku F BiH, Sarajevo, 2000., str. 380

¹¹ Siniša Triva, Mihajlo Dika, Građansko parnićno procesno pravo, VII izmijenjeno i dopunjeno izdanje, Sveučilište u Zagrebu, Narodne novine, 2004., str. 496

(stranačka sposobnost) nema ni postupka (tužba se smatra povučenom ili se odbacuje). U trenutku smrti ostavitelja njegov pravni sljednik je njegov „sveopći“ pravni sljednik, kako jasno propisuje gore citirana pravna norma, o čemu rješenje o nasljeđivanju nije jedini dokaz kojim bi se pravni sljednik legitimirao (utvrdio identitet) u postupku pred sudom. Obzirom da niti jednim zakonskim propisom nije izričito propisano da se činjenica pravnog sljedništva ima dokazivati isključivo određenom vrstom dokaza (rješenjem o nasljeđivanju), dokazivanje pravnog sljedništva se vrši po općim pravilima - svim zakonskim dokazima, koji su po vrsti sposobni da budu nositelji predmetnih (potrebitih) informacija/činjenica (primjerice, izvodom iz matične knjige rođenih/umrlih/vjenčanih, raznim vrstama putnih isprava i potvrda koje sadržavaju imena i prezimena srodnika, izjavama i td.).

Zbog svega izloženog, Građansko odjeljenje Vrhovnog suda Federacije BiH, primjenom odredbe čl. 61d.točka 1) i 61e. Točka 1) Zakona o parničnom postupku, zahtjev za rješavanje spornih pravnih pitanja je prihvatilo, te povodom postavljenih spornih pravnih pitanja zauzelo pravna shvatanja kako su navedena u izreci odluke.

Predsjednik Građanskog odjeljenja
Radenko Blagojević, s.r.